

Korkea ääni ja nopeat liikkeet

Jaakko Heinimäki

Neliosainen tietosanakirja *Fokus* on ilman muuta elämäni tietokirja. Jos vain yksi pitäisi mainita, en epäröisi hetkeäkään. Fokus-sarja oli lapsuuteni kodin kirjahyllyssä, eikä siinä paljon muita kirjoja ollutkaan, Fokuksen lisäksi vanhempieni vihkiraamattu, pari vitsikirjaa (joista paras oli *Simon kaskukakku*, kansikuvapoikana Simo Salminen; vitsit olivat luultavasti Jukka Virtasen ja Spede Pasasen käsialaa) sekä *Tuoksuva puutarha*, jonkun sheikin kirjoittama itämainen eroottinen runoelma.

Ei lainkaan huonot elämän eväät. Lapsuudentotini kirjasto oli suppea, mutta kattava.

Fokus vaikutti tajuntaa laajentavasti. Sen äärellä ymmärsin, että jos en tiennyt jotakin asiaa, saatoin tarkistaa sen tietosanakirjasta. Minusta tuntui kummalliselta, kun jossakin vaiheessa oivalsin, että läheskään kaikki eivät lueskelleet tietosanakirjaa – eivät nekään kaverini, jotka osasivat myös lukea.

Ryhdyin itsekin ensyklopedistiksi varsin varhain. Olin juuri ja juuri aloittanut kansakoulun, kun *Fokuksen* innoittamana kirjoitin isoisälleni tietosanakirjan joululahjaksi. Ruskeat pahvikannet sain äidin nailonsukkahousupaketista, niiden väliin niittasin ruutupaperia. Takakanteen piirsin pöytälampun valossa työskentelevän kirjailijan ja takakannen tekstiksi kirjoitin: ”*Tämän teoksen on kirjoittanut itse Heinimäki.*” En osannut vielä esittää vaatimatonta.

Samizdat-tyyppinen tietosanakirjani sisälsi artikkelit ainakin Mannerheimista, Marilyn Monroesta ja Hannulan variksesta. Viimeksi mainittu oli perheessämme tuttu lentävästä lauseesta ”Braa värkki sano Hannula varista”. Faktan ja fiktion välillä liikuin jo tuolloin, sillä varisartikkelini perustui kokonaan mielikuvitukseen.

Omaan kotiini hankin aikanaan *Otavan ison*

tietosanakirjan, sen 1960-luvun laitoksen. Ostin sarjan Hiltusen divarista, ennen minua se oli ollut jollakin ahkeralla ensyklopediansa päivitäjällä. Kirjojen välistä löytyi kaikenlaista lisämateriaalia: hakusanan *biennale* kohdalle aiempi omistaja oli tallentanut pääsylipun Venetsian biennaaliin 1970-luvun alusta, *markan* kohdalta löytyi yhden markan seteli, useammankin kuvataiteilijan kohdalle edeltäjäni oli liimannut tietosanakirjan marginaaliin taiteilijan teosta esittävän postimerkin.

Tämän ”*Kuus–Mons/Mont–Pyra/Pyre–Soso*”-edition lisäksi lehteilen myös Emmauksen kirpputorilta hankkimaani 1930-luvun ”*Gottlund–Ihmels/Ihminen–Kansallis/Kansallishenki–Kouko*”-versiota. Se on aivan loistava tietosanakirja. Isot pojat ovat tosin kertoneet 1909–22 tietosanakirjan olevan vielä parempi.

Elämäni tietosanakirjoihin kuuluu myös *Encyclopaedia Britannica*. Tutustuttuani siihen teologisen tiedekunnan kirjastossa aloin saman tien haaveilla sarjan ostamisesta itselleni. Se oli 1980-luvun opiskelijalle kunnianhimoinen suunnitelma paitsi taloudellisesti, myös sen aikaisten opiskelija-asuntojen koon huomioon ottaen.

Hankin kyllä aikanaan sen Britannicankin. Olin jo opiskelija-asunnot taakse jättänyt ja pari teosta julkaissut tietokirjailija, kun viimein ostin *Encyclopaedia Britannican*. Se oli kunnianarvoisan tietosanakirjasarjan ensimmäinen cd rom -versio, joka maksoi murto-osan painetusta laitoksesta. Ja mahtui kahdelle cd-levylle. Sisäisiä linkkejä hyväkseen käytettävä multimedia-britannica oli niin koukuttava peli, että hyvä kun pystyin työskentelemään. Tämä tapahtui 1990-luvun puolessa välissä, Internetissä en ollut käynytkään.

Suurisieluinen ei tavoittele sitä, minkä perässä kaikki juoksevat, eikä sellaista, missä muut ovat näkyvimmin esillä... Hänen täytyy olla avoin vihassaan ja rakkaudessaan, sillä niiden peittely on pelkurimaista, ja hän välittää enemmän totuudesta kuin siitä, mitä ihmiset ajattelevat.

Tällä lailla Aristoteles selittää suurisieluisuuden hyvettä *Nikomakhoksen etiikan* IV kirjan kolmannessa luvussa. Gaudeamuksen vuonna 1989 julkaiseman suomennoksen selitysaparaatissa professori Simo Knuutila arvelee, että Aristoteleen huomiot suurisieluisuudesta on ehkä tarkoitettu vitsikkäiksi. Kenties ainakin kävelytyylin kuvaus:

Suurisieluisen ajatellaan kävelevän hitaasti, hänen äänensä on syvä ja puhe rauhallista... Korkea ääni ja nopeat liikkeet viittaavat päinvastaiseen luonteeseen.

Minua viehättää kovin ajatus, että aika perusteellisen moraaliteorian sisään olisi leivottu jokunen komiikan rusina (mistä sivumennen sanottuna tuleekin mieleeni, että myös Wittgensteinin *Yleisiä huomautuksia* kuuluu elämäni tietokirjoihin). Minua viehättää ajatus, että Aristoteleen oppilaiden luentomuistiinpanoista kootun teoksen sivuilta voisi aistia myös kepeän ja ilkkurisen puolen yleensä aika tosikkona pidetystä filosofista.

Itse asiassa Knuutilan huomautus tarjosi kattavan lukutavan (josta olen kylläkin ihan itse vastuussa, Simon viaksi sitä ei tule laskea): minusta Aristoteleen lukeminen on aika hauskaa. Opiskelin Simo Knuutilan oppilaana juuri Aristoteleen teosten suomennosprojektin aikana, ja Knuutilan 1980-luvun lopun Aristoteles-luennot ovat jääneet mieleeni varsinaisina herkkupaloina teologisen tiedekunnan opinto-ohjelmassa.

Aristoteleessa minua viehättää samankaltainen maailmansyleily kuin tietosanakirjasarjassa. Etiikan ohella mielilukemistani ovat *Politiikka* ja *Retoriikka*. Etiikka on niidenkin ytimessä, kysymys hyvästä elämästä ja sen edellytyksistä.

Kirjoittaja on vapaana kolumnistina ja tietokirjailijana työskentelevä teologi. Seuraavassa lehdessä elämänsä tietokirjoista kertoo eläinekologian professori Hanna Kokko.